

ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ
ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ
ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΗΣ 1884

406 Συμπόσιο Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Αθήνα, 29–31 Οκτωβρίου 2021

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

Παρασκευή, 29 Οκτωβρίου 2021

9:00 – 14:45 Πρωινή Συνεδρία

9:00 Έναρξη του Συμποσίου

ΠΡΩΪΜΗ ΚΑΙ ΜΕΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΓΛΥΠΤΙΚΗ

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Σταύρος Μαμαλούκος, Πλάτων Πετρίδης

9:15 Νικόλαος-Εμμανουήλ Μιχαήλ, *Η Ρωμαϊκή Αγορά* και ένα πρωτοβυζαντινό εργοτάξιο στους Δελφούς.

9:30 Παναγιώτης Μπίρταχας, Νίκη Σαλεμή και Αποστολία Οικονομοπούλου, Νέα αποτελέσματα ερευνών και μελέτης της Βασιλικής Β στον χώρο των Φιλίππων (II). Συσχέτιση του τύπου των κιονοκράνων και επιθημάτων των στενών κιονοστοιχιών των πλευρικών κλιτών και του δυτικού σκέλους του υπερώου.

9:45 Πέλλη Μάστορα, «Παύσατε περαιτέρω πειράζοντες». Ιουστινιάνειες επεμβάσεις στη βασιλική του Αγίου Δημητρίου και ο συσχετισμός τους με την αγιολογική και υμνογραφική παράδοση.

10:00 Emanuele Papi και Carlo De Domenico, Ηφαιστία (Λήμνος): η βασιλική του ανατολικού λιμένα (5ος/6ος – 13ος αιώνας).

10:15 Συζήτηση

10:30-10:45 Δ ι ά λ ε ι μ μ α

ΠΡΩΪΜΗ ΚΑΙ ΜΕΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ-ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Κλήμης Ασλανίδης, Χριστίνα Τσιγωνάκη

10:45 Κατερίνα Χαμηλάκη, Καστρί. Ένας οχυρωμένος πρωτοβυζαντινός οικισμός στην Ταναγραϊκή Βοιωτίας. Τεκμήρια υλικού βίου, δικτύων και αγροτικής εκμετάλλευσης στην ύπαιθρο της Βοιωτίας.

11:00 Έλλη Γκαλά-Γεωργιά, Υδροδοτικό σύστημα και καθαγιασμένοι τόποι στην πρωτοβυζαντινή Θεσσαλονίκη.

11:15 Κωνσταντίνος Θ. Ράπτης, Νέα στοιχεία για την υδροδότηση της βυζαντινής Θεσσαλονίκης: μια άγνωστη κινστέρνα στην περιοχή του Αγίου Νικολάου Ορφανού.

11:30 Αγγελική Παναγοπούλου, Το Βυζάντιο και η Βενετία μετά την Πρώτη Σταυροφορία: «επικύρωση» αυτοκρατορικών προνομίων μέσω «ευσεβών» κλοπών λειψάνων (1123-1126).

11:45 Δημήτρης Χατζηλαζάρου, Αγία Σοφία και Άγιοι Απόστολοι Κωνσταντινούπολης: από αυτοκρατορικά ιερά σε σύμβολα κατάκτησης. Η συμβολική διαχείριση της μνήμης από την βυζαντινή και την οθωμανική αυτοκρατορία.

12:00 Συζήτηση

12:15-12:30 Δ ι ά λ ε ι μ μ α

ΜΕΣΗ και ΥΣΤΕΡΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΓΛΥΠΤΙΚΗ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Όλγα Βάσση, Αναστασία Δρανδάκη

12:30 Anna Freze και Svetlana Maltseva, Basilicas of the eleventh-twelfth centuries in Macedonia.

12:45 Anna Zakharova, Once again on the originality of the Byzantine architecture of the 11th century: The church of Panagia *ton Chalkeon* in Thessaloniki.

13:00 Flavia Vanni, Discussing Middle Byzantine stucco production: the cases of Hosios Loukas and Daphni.

13:15 Κλήμης Ασλανίδης, Σταύρος Μαμαλούκος, Χριστίνα Πινάτση και Αθανασία Ψάλτη, Ζητήματα ιστορίας και αρχιτεκτονικής του καθολικού της μονής Βαρνάκοβας

13:30 Ελένη-Αθηνά Αγγέλη, Ιωάννης Βαξεβάνης, Ευρυδίκη Κατσάλη και Αλεξάνδρα Κωσταρέλλη, Ο ναός του Αγίου Γεωργίου Ακραιφνίου στην Βοιωτία. Συμβολή στη μελέτη της αρχιτεκτονικής του μετά τις εργασίες αποκατάστασης.

13:45 Πασχάλης Ανδρούδης, Μεσοβυζαντινά γλυπτά από το Ικόνιο (Konya) της Μικράς Ασίας.

14:00 Δημήτρης Αθανασούλης και Ελένη Μανωλέσσου, Βυζαντινό σπαθί από την Κόρινθο.

14:15 Σταυρούλα Μανωλάκου, Το αξίωμα του *τζαουσίου*: αρχαιολογικές μαρτυρίες και γραπτές πηγές.

14:30 Συζήτηση

14:45 Αήξη της Πρωινής Συνεδρίας

Παρασκευή, 29 Οκτωβρίου 2021**18:00 – 20:00 Απογευματινή Συνεδρία**

ΜΕΣΗ και ΥΣΤΕΡΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ
ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ (ΜΝΗΜΕΙΑΚΗ, ΜΙΚΡΟΓΡΑΦΙΩΝ, ΕΙΚΟΝΩΝ)
ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Μαρία Βασιλάκη, Μελίνα Παϊσίδου

18:00 Ευάγγελος Φραγκοτσινός, Άγιος Νικόλαος του Κασνίτζη Καστοριάς. Νέες ταυτίσεις και ερμηνείες.

18:15 Πετρούλα Βαρθαλίτου, Οι τρεις άγνωστοι κτήτορες στην πρόθεση της Αγίας Κυριακής Αγαλλιανού στον νομό Ρεθύμνου.

18:30 Μαρίζα Τσιάπαλη, Το σπήλαιο του Αγίου Γεωργίου στα Σέρβια Κοζάνης.

18:45 Παναγιώτα Κατωπόδη, Παρατηρήσεις στο πρώτο εικονογραφικό στρώμα του παλαιού καθολικού της μονής Καλαμίου Αρκαδίας.

19:00 Δημήτριος Κρικελίκος και Νικόλαος Τριβυζαδάκης, Η παρουσία των ευνούχων στις μικρογραφίες του χειρογράφου του Ιωάννη Σκυλίτζη: άγγελοι, δαίμονες ή ... απλά άνθρωποι.

19:15 Απόστολος Μαντάς, Τέσσερις άγνωστες γεωργιανές μικρογραφίες και η βυζαντινή καταγωγή τους.

19:30 Elena Saenkova, Η εικόνα «ο άγιος Δημήτριος ο Μυροβλύτης ένθρονος» στη Συλλογή Τρετιακόφ, αρχές του 13ου αιώνα. Ο παραγγελιοδότης και το εικονογραφικό πρόγραμμα.

19:45 Συζήτηση

20:00 Αήξη της Απογευματινής Συνεδρίας

Σάββατο, 30 Οκτωβρίου 2021

9:00 – 14:00 Πρωινή Συνεδρία

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ ΗΜΕΡΙΔΑΣ:

Η βυζαντινή προσωπογραφία μέσα από τα αρχαιολογικά τεκμήρια, τα έργα τέχνης και τις επιγραφικές μαρτυρίες (4ος – 15ος αιώνας)

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Παγώνα Παπαδοπούλου, Δημήτρης Αθανασούλης

9:00 Εισαγωγή στο Ειδικό Θέμα Ημερίδας: *Η βυζαντινή προσωπογραφία μέσα από τα αρχαιολογικά τεκμήρια, τα έργα τέχνης και τις επιγραφικές μαρτυρίες (4ος – 15ος αιώνας).*

9:15 **Χρήστος Σταυράκος**, Βυζαντινά μολυβδόβουλλα και προσωπογραφία: τα οικογενειακά ονόματα.

9:45 **Andreas Rhoby**, Epigraphica-Prosopographica: Byzantine inscriptions and their contribution to prosopography.

10:15 **Γεωργία Φουκανέλη και Νικόλαος Φύσσας**, Προεστώτες της μονής του Σινά: Μαρτυρία και συμμαρτυρία επιγραφών και έργων τέχνης.

10:45 **Τόνια Κιουσοπούλου**, Η (επαν)ίδρυση μοναστηριών στην Κωνσταντινούπολη κατά τον 13ο-14ο αιώνα. Οι ιδρυτές τους και το αστικό τοπίο.

11:15 **Συζήτηση**

11:30 **Δ ι ά λ ε ι μ μ α**

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΗΜΕΡΙΔΑΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Σοφία Καλοπίση-Βέρτη, Χρήστος Σταυράκος

12:00 **Νεκτάριος Ζάρρας**, Ο στρατηγός Λέων Χιτζιλάκης της επιγραφής από το θαλάσσιο τείχος της Θεσσαλονίκης. Μια ιδιαίτερη περίπτωση στρατιωτικής χορηγίας και προσωπογραφίας.

12:15 **Τερψιχόρη Εμμανουήλ**, Προσωπογραφία. Η σημασία των προσωπικοτήτων που αναφέρονται στον βίο του οσίου Μελετίου.

12:30 Βίκυ Φωσκόλου, Μέσα στο κάδρο: Πορτρέτα δωρητών σε θρησκευτικές σκηνές στη βενετική Κρήτη.

12:45 Άννα Τακούμη, Οι τοιχογραφίες του ναού του Αγίου Γεωργίου στην Καρύνεια Μέσα Μάνης (1281) και το ζεύγος των κτητόρων του ναού.

13:00 Γεώργιος Φουστέρης, *Σαλός* άγιος άπαξ εικονιζόμενος και λανθασμένα ταυτιζόμενος.

13:15 Γεώργιος Βελένης, Νικολέτα Τρούπκου και Θεοδώρα Ιωαννίδου, Η γραφή των επώνυμων βυζαντινών ζωγράφων της Κρήτης. Η περίπτωση των Βενέρηδων.

13:30 Συζήτηση

13:45 Λήξη της Ημερίδας – Απολογισμός

14:00 Λήξη της Πρωινής Συνεδρίας

Σάββατο, 30 Οκτωβρίου 2021

18:00 – 19:30 Απογευματινή Συνεδρία

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ (ΕΙΚΟΝΕΣ του 15ου και του 16ου αιώνα)

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Νανώ Χατζηδάκη, Νικόλαος Σιώμκος

18:00 Μιχαήλ Ασφενταγάκης, Ένα τρίπτυχο κρυμμένο στις σκιές: πρώτη παρουσίαση ενός άγνωστου έργου τέχνης στον ναό της *Χαρτωμένης* στη Σύμη.

18:15 Μαρία Κωνσταντουδάκη-Κιτρομηλίδου, Η Σταύρωση του Χριστού σε παραλίμνιο τοπίο. Αδημοσίευτο έργο του Ιωάννη Περμενιάτη και το πλαίσιο δημιουργίας της σύνθεσης.

18:30 Αλέξανδρος Αναγνωστόπουλος, Άγνωστη εικόνα του Χριστού Μεγάλου Αρχιερέα στη Νάξο, έργο του Θεοφάνη του Κρητός.

18:45 Στέλλα Frigerio-Ζένιου, Εικονοστάσι του 16ου αιώνα στην εκκλησία της Παναγίας Χρυσελεύσας στο Πολέμι, Κύπρος.

19:00 *Αγγελική Στρατή*, Η ζωγραφική του Ευστρατίου, ιερομονάχου και πρωτοσυγκέλου Καστοριάς. Νέα στοιχεία.

19:15 Συζήτηση

19:30 Λήξη της Απογευματινής Συνεδρίας

Σάββατο, 30 Οκτωβρίου 2021

20:00 – 21:00

**ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΗΣ ΧΑΕ
ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ**

ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Γιώργος Πάλλης, Κατερίνα Δελλαπόρτα

20:00 Παρουσίαση του ΜΒ΄/42ου τόμου του *Δελτίου της ΧΑΕ (2021)*

20:30 Απονομή του βραβείου «Μαρία Σ. Θεοχάρη», χορηγία του ιδρύματος «Περικλής Σ. Θεοχάρης»

Απονομή του βραβείου «Νικόλαος Β. Δρανδάκης», δωρεά καθηγήτριας Sharon E. J. Gerstel (βραβείο «Μαρία Σ. Θεοχάρη, 2017»)

Απονομή του βραβείου «Βάσω Πέννα», δωρεά εφόρου Αρχαιοτήτων ε.τ.δρος Χαράλαμπου Πέννα (βραβείο «Μαρία Σ. Θεοχάρη, 2019»)

Κυριακή, 31 Οκτωβρίου 2021**10:00 – 13:30 Πρωινή Καταληκτική Συνεδρία**

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ (17ος αιώνας κ.ε.)
ΞΥΛΟΓΛΥΠΤΙΚΗ, ΕΙΚΟΝΕΣ, ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Τένια Ρηγάκου, Τάσος Αντωνάρας

10:00 Δημήτρης Λιάκος, Άγνωστα ξυλόγλυπτα του 17ου και του 18ου αιώνα από τον ναό της Γεννήσεως του Χριστού στη Βηθλεέμ.

10:15 Νικόλαος Σιώμκος, Άγνωστα ενυπόγραφα έργα των Εμμανουήλ και Κωνσταντίνου Τζάνε στη Βασιλική της Γεννήσεως στη Βηθλεέμ.

10:30 Ιωάννης Μ. Περράκης, Εικόνα της Θεοτόκου Ελεούσας (1677/1821) από την Αδριανούπολη.

10:45 Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, Ιδιομορφίες σε εικόνα Αποκαθήλωσης Κωνσταντίνου Ανδριανουπολίτου του 1713.

11:00 Κατερίνα Κοντοπανάγου και Βασιλική Κουτσού, «ἀναλώμασιν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν»: Μία περίπτωση συλλογικής χορηγίας κατά τον 18ο αιώνα στην Ήπειρο.

11:15 Συζήτηση

11:30 Δ ι ά λ ε ι μ μ α

ΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ
ΧΟΡΗΓΙΑ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΥΑΛΟΥΡΓΙΑ, ΚΕΡΑΜΙΚΗ
ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΝ: Μαρία Παρανή, Δημήτρης Λιάκος

11:45 Αφροδίτη Πασαλή, Η Παναγία Γαλακτοτροφούσα στην Ανθούσα Τρικάλων παρά τον Αχελώο ποταμό.

12:00 Νάσα Παταπίου, Νέα στοιχεία για τους δωρητές του αγίου Ποτηρίου και του κιβωρίου του Αγίου Μάμαντος στην Κύπρο.

12:15 Αναστάσιος Αντωνάρας, *Cesendelli*: γυάλινα φωτιστικά σώματα μεταβυζαντινών χρόνων. Ανασκαφικά ευρήματα και απεικονίσεις τους σε έργα τέχνης.

12:30 Σωτήρης Βογιατζής, Κεραμική από την πόλη Ιζνίκ (Νίκαια) στην Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας στο Άγιον Όρος.

12:45 Συζήτηση

<p>13:00 Λήξη του 40ού Συμποσίου Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας. Απολογισμός.</p>
--